

GIDA SANAYİNDE ÇALIŞAN MESLEK MENSUPLARININ ETİK İKİLEMLERİ

Dr. Berrin Şenöz

Gıda Mühendisi

Etik değerlerden ya da meslek etiğinden bahsederken, meslek grubuna ait kişilerin belli kurallar içinde davranması ve diğer meslektaşlarına örnek olması gerektiği söylenir. Ancak insan, etik ve ahlaki açıdan bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Önce insanın etik değerlere sahip olup olmadığına sonra da bu değerleri mesleğini icra ederken kullanıp kullanmadığına bakmak gerekir. Kısaca, ahlaki değerlere sahip olmayan bir bireyden mesleğini icra ederken etik ilkelere göre hareket etmesini bekleyemeyiz.

Mühendis, analitik düşünen ve manası itibarı ile ölçüm yapan, sorun çözen, yetenekli kişidir. Bilimsel olarak hesap yapmak ve sorun çözmek çoğu zaman yaşam içinde karşılaşılan etik sorunlarla baş etmekten daha kolay olabilir. Ne demek istediğimi anlatabilmek için bir fabrikada üretim sorumlusu olarak çalışan genç bir gıda mühendisinin karşılaştığı durumu etik açıdan irdelemek istiyorum:

Ürünün gıda güvenilirliği şartlarına uygun olarak imal edilmesi bu genç mühendisin sorumluluğundadır. Onun vereceği kararların, nihai ürünün hem güvenilirliğini hem de kalitesini etkileyeceğinin bilincindedir. Bu süreçte kaliteli hammadde ve mevzuata uygun

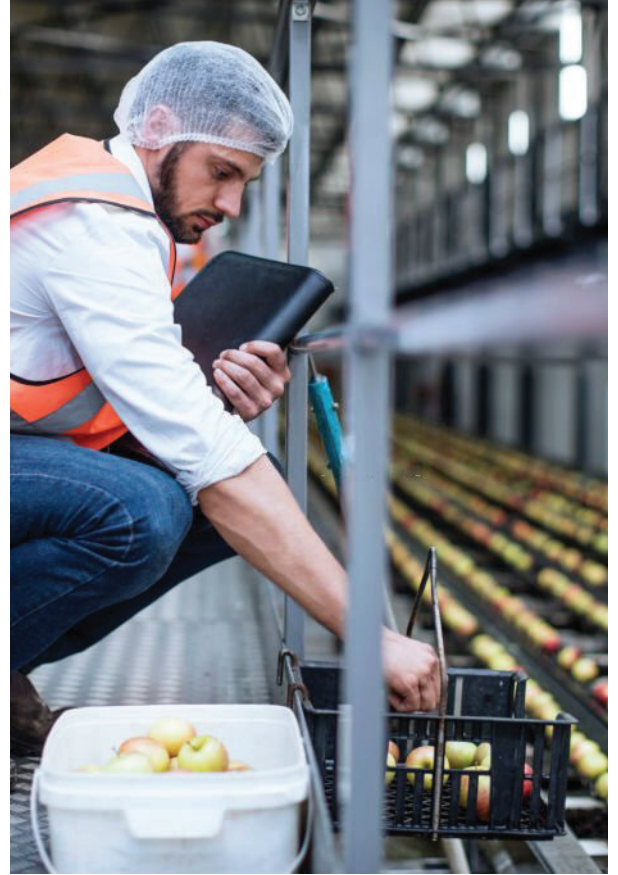
katkı maddelerini kullanarak üretim yapacak ve dolayısı ile tüketici sağlığını da koruyarak kaliteli bir ürün ortaya çıkaracaktır.

Genç mühendis, bir işe girebilmek için çok uğraşmış, nihayet bu firmaya girebilmiş, çalışkan, sorumluluk sahibi bir meslek mensubudur.

Bu genç mühendis, çalışma sürecinde yönetimin birtakım talepleri ile karşılaşır:

Talep 1: Üretimde koruyucu bir gıda katkı maddesinin kullanılması istenir. Ancak bu katkı maddesinin kullanımı mevzuata göre yasaktır ve üstelik tüketici sağlığı açısından zararlı olabilir.

Talep 2: Üretiminde dana eti kullanılması gereken ürüne daha ucuz olan tavuk etinden de belli oranda karıştırılması istenir. Ancak, bu üründe farklı türlerden et karışımı kullanılması mevzu-

Mesleğimiz ve
Meslektaşlarımız
için **GıdaMO**

ata göre uygun değildir ve ayrıca ürünün etiketinde “Ürün yüzde yüz dana etinden üretilmiştir.” yazmaktadır.

Talep 3: Ürüne biraz su katılarak rutubet miktarının yasal sınırlar içinde ama izin verilen maksimum seviyede tutulması istenir.

Talep 4: Ürüne belirli bir fıstık türünün eklenmesi gerekirken tedarik edilmiş olan daha ucuz başka bir fıstık türünün üründe kullanılması istenir. Ancak tedarik edilen ucuz fıstık türü birçok insan için alerjen bir maddedir ve etikette belirtilmediğinde bu ürünü tüketen bazı kişilerde ölümle sonuçlanan reaksiyonlar gelişebilir.

Talep 5: Üretilen ürünün reklamının çekilmesi, genç mühendis ile aynı firmada çalışan ve onun sorunlarını ve yönetimin taleplerini bilen bir meslektaşının bu reklam filminde rol alması ve “Ürünlerimiz gıda mühendislerinin denetiminde güvenle üretilmiştir.” repliğini söylemesi istenir.

Burada görüldüğü gibi, bazı talepler hem sağlık

hem de mevzuat açısından sorun teşkil ederken bazıları da tüketici sağlığı açısından zararsız görünmekte ve yasal açıdan da sıkıntı içermemektedir. Bir numaralı talepte hem yasal açıdan uygunsuzluk hem de tüketici sağlığı açısından risk mevcuttur. İkinci talepte, sağlık açısından bir risk bulunmasa da mevzuat açısından uygunsuzluğun yanı sıra daha ucuz olan ürüne daha pahalı olan bir ürünün ücretini ödeyen tüketicinin kandırılması söz konusudur. Kişi “üç numaralı talebin yasal olarak ve tüketici sağlığı açısından bir sorunu yok dolayısı ile bu talep yerine getirilebilir” diyebilir mi? Bu durumda tüketicinin haksız yere fazladan para ödemesi veya firmanın haksız kazanç sağlamasına göz yumulmuş olmaz mı? Yönetimin bu talebini yerine getirip işine devam ettiğinde insan olmanın da etik sorumluluğunu yerine getirmiş olur mu? Dört numaralı talepte, etikette belirtildiği sürece ucuz fıstık türünün kullanılmasının yasal açıdan bir sakıncası yok ve sağlık için alerjik bünyeler hariç bir risk teşkil etmiyor gibi görünmektedir. Ancak, “Bunu yapabilirim, zaten top-

lumda alerjen sorunu çok nadir, bir zararı olmaz” denilebilir mi? Beş numaralı talep için, reklamda oynaması istenen gıda mühendisi, “Reklamda rol almanın hiçbir zararı yok, parası da iyi, zaten rol yapıyorum, gerçek değil ki!” diyebilir mi? Ayrıca yeri gelmişken; bu etik sorumluluğun, sadece meslek mensuplarında değil reklamlarda yer alan topluma mal olmuş tanınmış kişilerde de olduğunu vurgulamak gerekir.

Genç mühendis, etik değerler doğrultusunda “Bu taleplerin hiç biri etik ve/veya yasal değil, ben bu talepleri yerine getiremem.” diyerek yöneticiyi uyarabilir ya da uyarıları dikkate alınmazsa işi bırakabilir. Bu durumda işsiz kalacak ve sonuç olarak da ailesine karşı maddi sorumluluklarını yerine getiremeyecektir. İşsiz kalmamak için yönetimin taleplerinden mevzuata uygun olanları yerine getirerek yasal sorumluluğunun gereğini yapmış olan bir mühendisin doğru davrandığı söylenebilir mi?

İnsanın baskı altında olmadığı durumlarda etik ilkeler doğrultusunda kararlar verebilmesi

oldukça kolaydır. Ancak bu tür kararları alırken işini kaybetme korkusu gibi baskı yaratan durumlar olduğunda seçim yapmanın oldukça zor olduğunu söylemek gerekir. Bununla birlikte “bu çok küçük bir şey, zararı olmaz” gibi yaklaşımların kişiyi ve zamanla bu ufak zararları benimsemiş, kanıksamış toplumları uçurumun kenarına götürebileceği de vurgulanmalıdır. Unutulmamalıdır ki “bir kereden bir şey olmaz, bu çok küçük bir şey” gibi yaklaşımlar, kişi açısından olduğu kadar bu kişilerin yaşadığı toplum açısından da sonun başlangıcı olabilir.

Sonuç olarak verdiğimiz tüm kararların sadece kendimizi değil aynı sektörde çalışan tüm meslektaşlarımızı ve toplumu etkileyeceği açıktır. Bireysel olarak aldığı etik kararlar nedeniyle işinden olan mühendis kendisinden sonra gelen meslektaşının da aynı şekilde davranacağını, uygun olmayan talepleri yerine getirmeyeceğini bildiğinde; işyeri sahibi de uygun olmayan taleplerinin etik gerekçelerle hiçbir çalışan tarafından yerine getirilmeyeceğine emin olduğunda beklenen çözüme ulaşılmış olur.

Mesleğimiz ve
Meslektaşlarımız
için **GıdaMO**